

Miljöavdelningen, Koncernkontoret

Västra Götalandsregionen

2021-04-16

Uppföljning målområde kemikalier 2020

Mål i miljöplan 2017-2020	Utfall 2016	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019	Utfall 2020	Trend
Samtliga prioriterade produktområden bidrar till en giffri miljö	-	2 av 7	2 av 7	3 av 7	4 av 7	●

Sammanfattning

De varor och kemiska produkter som Västra Götalandsregionen använder innehåller tusentals olika kemikalier. Flertalet är ofarliga och bidrar med viktiga egenskaper. Vissa ämnen kan dock påverka miljö och hälsa negativt, enskilt eller i kombination. Utbyte av miljö- och hälsofarliga ämnen är därför av stor betydelse för att kunna bedriva en mer hälsofrämjande verksamhet.

Utvecklingen följs inom sju prioriterade produktområden där hälso- och miljöfarliga ämnen är vanliga och/eller kan leda till emissioner/exponering. För 2020 visar utvecklingen en positiv tendens för fyra områden; byggvaror, lek- och pedagogiskt material, elektronik samt textil. Även på andra områden finns tecken på en positiv utveckling även om dataunderlaget behöver utvecklas mera för att dra definitiva slutsatser.

Kemikalieanvändningen följs genom ett av VGR utvecklat utvärderingssystem, ”trafikljusen”. Indikatorerna uppdateras för att öka relevansen samt förenkla verifieringen. Samma system används även av Region Östergötland samt Region Jönköping. Metoden vidareutvecklas i samarbete med dessa.

Vissa av kemikalieområdena påverkades starkt av Covid19-pandemin som bröt ut i mars 2020. Inköp av desinfektionsmedel, skyddsutrustning med mera ökade kraftigt jämfört med 2019. Eftersom det tidvis under pandemin rådde stor brist på vissa varor tvingades VGR också i vissa fall göra avsteg från de hälso- och miljökrav som normalt ställs på kemikalieinnehållet vid inköp.

1. Byggvaror (trend: +)

Förutsättningar: Statistiken baseras på årsuppföljning där projekt som är avslutade under 2020 och har en totalbudget på >10 mSEK följs upp vad gäller användning av Byggvarubedömningen. Projekten som omfattas är ny- eller ombyggnadsprojekt som innehåller byggentreprenad. Projekt som endast innehåller entreprenader på installationer (el, VVS eller styr) omfattas inte i uppföljningen.

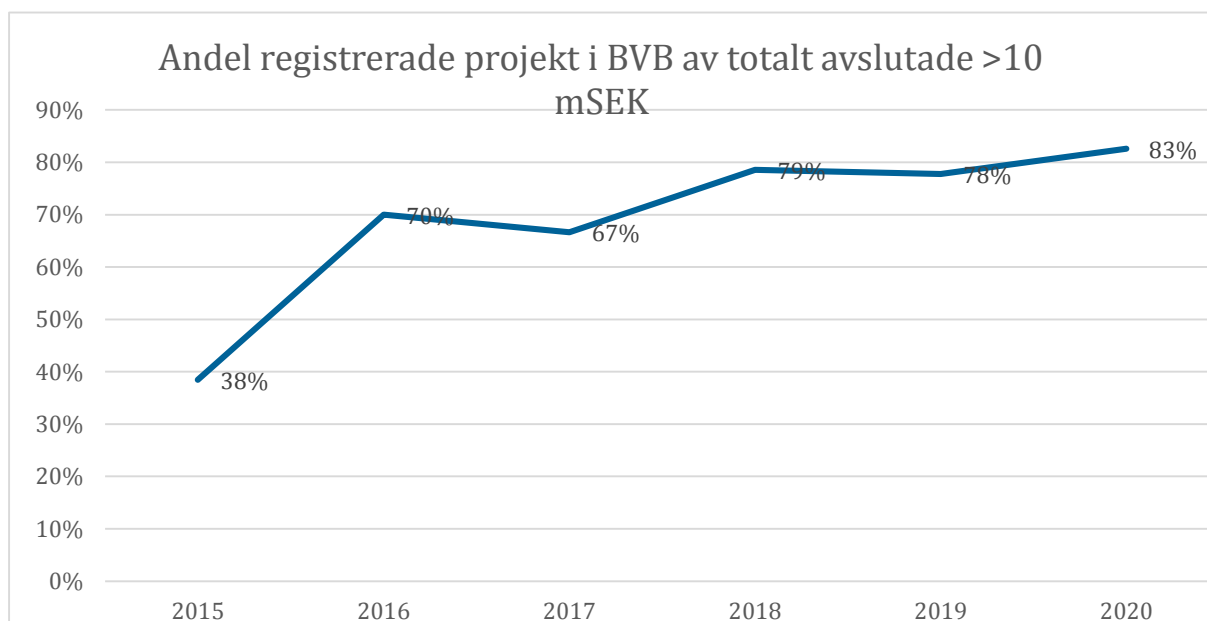
Har Byggvarubedömningen använts i avslutade projekt?

Under 2020 avslutades totalt 23 projekt inom Västfastigheter som omfattas av krav och uppföljning av användning av Byggvarubedömningen. Av dessa har 19 registrerats i Byggvarubedömningen. Tre av projekten saknade registrering av inbyggda byggvaror i en loggbok i Byggvarubedömningen. Ett projekt har i nuläget oklar status, vilket gör att slutlig statistik kan komma att ändras i positiv

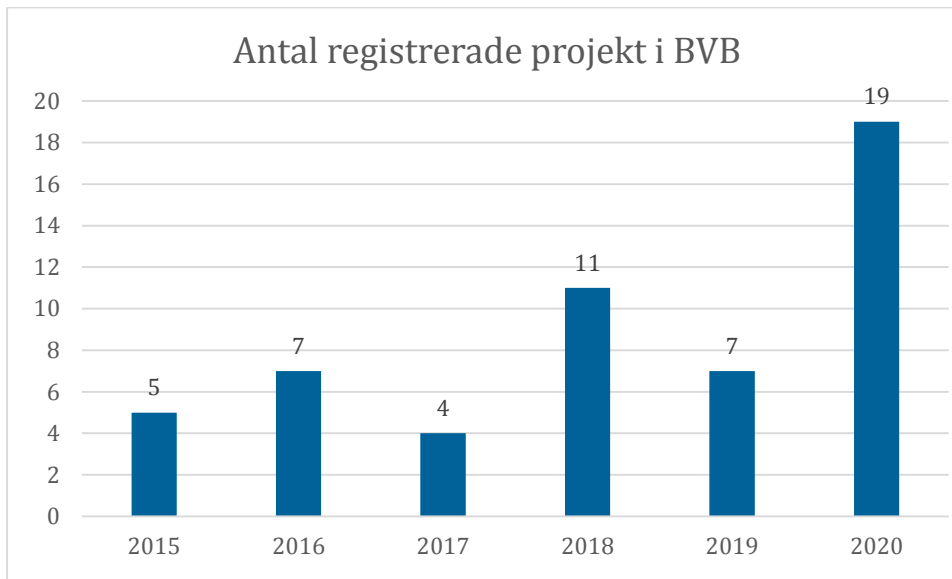
riktning. I nuläget har 83 procent av avslutade projekt 2020 registrerat inbyggda varor i en loggbok i Byggvarubedömningen, se figur 1.

Av de tre oregistrerade projekten hade två använt sig av Byggvarubedömningen under projekteringsfasen för att granska byggvaror under det skedet, men av olika anledningar inte registrerat de varor man byggde in under produktion.

Under 2018 och 2019 var andelen projekt som använt Byggvarubedömningen nära 80 procent. Andelen ökade ytterligare 2020. Det kan även noteras att antalet projekt som följts upp för 2020 är betydligt fler än föregående år, se figur 2. Totalt antal registrerade produkter för 2020 är även betydligt högre än någonsin tidigare. Det stora antalet avslutade projekt 2020 och att användningen av Byggvarubedömningen upprätthålls på en nivå runt 80 %, visar att Byggvarubedömningen är brett förankrat och implementerat flertalet projekt som omsätter över 10 mSEK Mål i Västfastigheters hållbarhetsplan är att 85% av projekt >10 mSEK använder Byggvarubedömningen. Målet gäller även framgent för 2021.

Figur 1. Resultatet visar att 83 % av avslutade projekt använder Byggvarubedömningen. Resultatet visar även att våra riktlinjer är kända och väl applicerade i projekt.

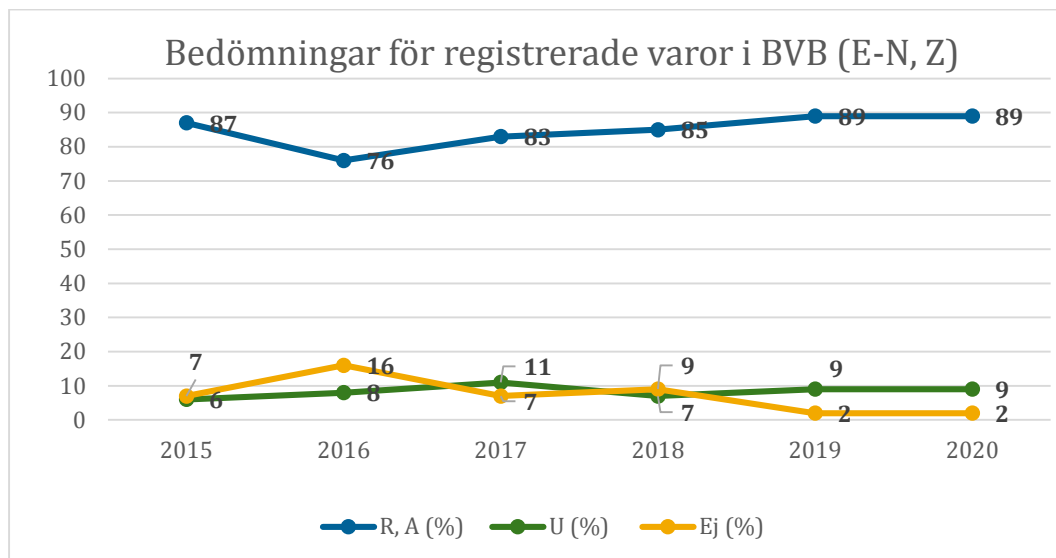
Figur 2. Antal avslutade projekt >10 mSEK som använt sig av Byggvarubedömningen.

Hur många produkter är Godkända enligt BDB?

Andelen Godkända produkter, dvs produkter som fått bedömningen *Rekommenderad* eller *Accepterad* var 89% under 2020, se figur 3. 9% bedömdes som *Undviks* och 2% som *Ej bedömda*. Detta är samma resultat som föregående år 2019.

Sett över tid, 2015-2020, har andelen godkända produkter inte ökat nämnvärt utan är relativt konstant för byggvaror inom kategorin E-N och Z (omfattar byggvaror men inga installationer), se figur 3. Inom denna kategori är det främst lim och kemiska produkter som inte når upp till bedömningen *Rekommenderas* eller *accepteras*. Kategorin *Ej bedömda*, har minskat under 2019 och 2020, vilket är bra då det innebär stor osäkerhet att bygga in varor med helt okänt innehåll.

I Västfastigheters hållbarhetsplan är målet att 75% av inbyggda varor ska vara godkända enligt Byggvarubedömningen 2020. Målet nås med god marginal. 2021 ska 90% av byggvarorna vara godkända och 2030 ska 98% av byggvarorna vara godkända.

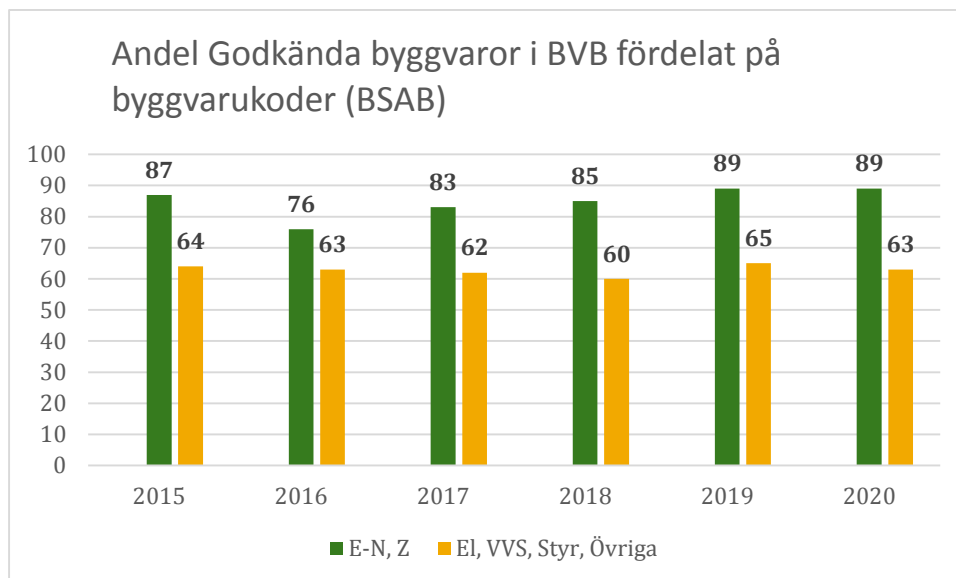
Figur 3. Andel godkända produkter (produkter med bedömningen Accepters eller Rekommenderas i Byggvarubedömningen) samt andelen produkter som är klassade som undviks eller ej bedömda i Byggvarubedömningen.

Andel Godkända produkter fördelat på byggvarukoder

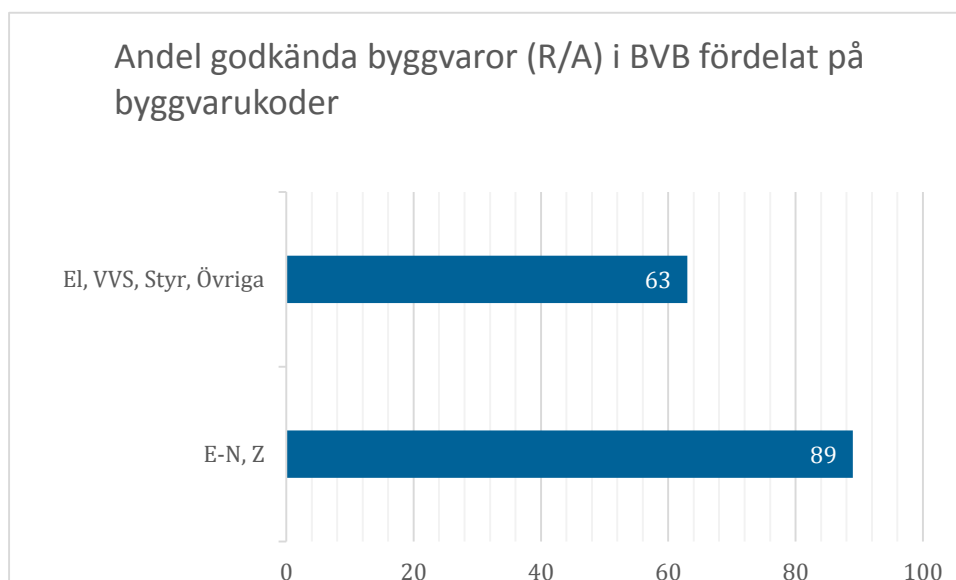
När det gäller uppföljning och mål följer vi upp de byggvaror som omfattas av byggtreprenörens varor, varor som utgörs av tex golv, skivor, tak, undertak mm. Men ungefär lika många byggvaror som registreras i projekten omfattas inte av dessa koder utan är installationsprodukter som el eller VVS. Styrprodukter omfattas inte heller och inte heller någon form av bygginredning.

Figur 4 visar att byggvarorna som omfattas av koderna E-N och Z tills större del har godkänt innehåll 89% 2020 (i likhet med 2019) medan installationsprodukter endast har runt 60% godkända produkter. Skillnaden beror bland annat på att elprodukter består av många sammansatta material och komponenter och att det då är svårare att bedöma ingående material, vilket gör att leverantörer inte vill bedöma sina produkter. Samtidigt är det generellt fler av installations- och styrprodukterna som innehåller utfasnings- och riskminskningsämnen och där det

är svårare att byta ut ämnet. Sett över tid ligger andelen godkända produkter relativt konstant både för byggprodukterna som för installationsprodukterna.

Figur 4. Andel godkända byggvaror fördelat på olika byggvarukoder; E-N, Z, motsvarar byggtreprenörens byggvaror till stor del medan Installationsprodukterna samt övriga produkter inom BSAB koderna ingår i gråfärgad stapel.

Figur 5. Andel godkända byggvaror 2020 fördelat på olika byggvarukoder E-N, Z, motsvarar byggtreprenörens byggvaror till stor del medan Installationsprodukterna samt övriga produkter inom BSAB koderna ingår i den översta stapeln.

2. Förbrukningsvaror

En stor del av kemikalieflödet inom VGR är i form av kemiska ämnen som ingår i varor. En stor del av dessa är klassade som hälso- och/eller miljöfarliga. Även om de sällan kommer ut i arbetsmiljön då de är integrerade i material, så orsakar ämnena risker i såväl produktions- och avfallsled. Vissa kemiska ämnen kan också läcka ur varorna i samband med användning (exempelvis icke kemiskt bundna tillsatser i plast). Det finns därför starka skäl att noga följa vilka ämnen som förekommer och undvika/substituera de som är farliga och kan påverka omgivningen negativt.

En grupp förbrukningsprodukter som följs noga är vårdens val av plastmaterial och i synnerhet vilka mjukgörare som förekommer i mjukplast. PVC får inte ingå i förpackningar och krav ställs även på att PVC ska undvikas där det är möjligt också i själva produkterna. Undersökningshandskar får inte vara tillverkade av vinyl (dvs PVC) eller latex. I de medicintekniska produkterna där PVC fortfarande förekommer (eftersom fullgodt alternativ inte har kunnat erbjudas), följs PVC-avvecklingen i samband med upphandling och under avtalsvård. På så sätt har mängden PVC minskat under ett flertal år. Under 2020 sågs bland annat framsteg i utfasningen av PVC genom minskade inköp av medicinska PVC-slangar. Mängden PVC-fri slang ökade från 120 mil till 180 mil. För den PVC som förekommer sker en gradvis övergång från ftalater till mindre hälso- och miljöskadliga mjukgörare.

VGR ställer också i allt högre utsträckning miljökrav på varugrupper utanför de som är särskilt utpekade som miljöprioriterade upphandlingarna, såväl på egen hand som i nationellt och nordiskt samarbete, de nordiska länderna har en central roll i att påverka den internationella marknaden på detta område.

Ett exempel där VGR var med och tog fram ett nationellt kravpaket under 2020 var området Inkontinensprodukter. De skärpta kriterierna kommer tillämpas i 2021 års upphandling.

Under pandemiåret 2020 ökade förbrukningen av vissa skyddsartiklar, som undersökningshandskar, engångsförkläden, ansiktsvisir och munskydd kraftigt. En undersökning indikerade att ökningen av material inom covid-vården delvis uppvägdes av att annan vård nedprioriterades. Pga av pandemin är det svårt att jämföra med tidigare år vad gäller mängden kemikalier i förbrukningsvaror.

Inför antagandet av nya miljömål (Miljömål 2030) har en kartläggning gjorts av olika materialflöden genom VGR. Resultatet kommer användas för val av åtgärder samt för utvärdering av arbetet (indikatorer). Relaterat till kemikalieanvändning är främst flödet av förbrukningsmaterial av plast som ökat i mängd.

3. Elektronik (trend: +)

Målet för området är att öka andelen elektriska och elektroniska produkter med säkerställt höga kemikaliekraav. Målet följs upp genom nyckeltalet: Fördelning i viktprocent av utvald elektronik klassade utifrån vedertagen miljömärkning. Inom detta produktområde finns i dagsläget inga produkter som uppfyller våra trafikljuskriterier för grönklassning - idag är det endast EU-blommans krav gällande datorer som skulle kunna ge grön klassning och väldigt få produkter på marknaden är godkända enligt EU-blomman. Ett konsultuppdrag har genomförts för att uppdatera och vidareutveckla kriterierna för att mäta måluppfyllnaden för elektronik i trafikljussystemet.

Under året har Koncerninköp tillsammans med VGR-IT och miljöavdelningen Regional utveckling, genomfört en upphandling av IT-arbetsplats (bärbara och stationära datorer och skärmar). Fokus har legat på att förlänga produkternas livslängd i organisationen, säkerställa statistik samt ställa höga miljökrav på utrustningen så som TCO-certified märkta skärmar och datorer.

4. Inredning

Målet för området inredning är att öka andelen inredning med säkerställt höga kemikaliekraav och att avropen (inköp inom avtal) till allt högre andel ska utgöras av de möbler som är finns upptagna på VGRs ”Gröna listan”. Målet är att sådana avrop vid utgången av år 2020 är 100 % för kontorsmöbler och minst 40 % för miljömöbler.

Möblerna på Gröna listan uppfyller miljökraven i Svanen-märkningen och för inredningstextilier uppfylls kraven för EU-blomman, Svanen eller Bra miljöval. Det är enbart företag som finns på Västra Götalands avtal som finns med i Gröna listan. Gröna listan startade 2006 med 45 produkter, idag finns över 400 produkter. Designtakten är hög inom möbelsektorn och nya möbelmodeller och material introduceras kontinuerligt. Därmed har det varit en utmaning att hålla ”Gröna listan aktuell med ett utbud som förändras. I planeringen av VGRs nya miljömål för perioden fram till 2030, har arbetet med cirkulära möbelflöden lyfts fram och nya medel har avsatts för att arbeta aktivt med frågan under kommande år.

5. Textilier (trend: +)

Målet för området textilier är att öka andelen textilier med säkerställt höga kemikaliekraav. Som indikator används ”viktprocent av produkter inom tvätteriet i Alingsås aktuella sortiment som klarar uppsatta krav/märkningar”.

Tvätteriet Alingsås hanterar VGRs alla cirkulationstextilier, som arbets- och patientkläder, sängkläder, handdukar, etc. VGR ställer vid upphandling krav på att all textil ska klara kemikaliekraaven enligt Ökotex 100, vilket innebär att hela sortimentet numera uppfyller trafikljusets nivå gul. Miljökraaven har bland annat medfört minskat innehåll av farliga kemikalier då miljömärkningen sätter restriktioner kring vilka ämnen som får förekomma. Även minskad förbrukning av kemikalier och vatten vid färgningsprocesser, minskade volymer vid transport och minskad energiförbrukning vid torkprocessen, är effekter av de miljökraav som ställs i samband med upphandlingen.

Andelen ekologisk bomull i Västra Götalandsregionens textilprodukter har ligger på ungefär samma nivå som 2019, beräknas till 3%. I tvätteriets sortiment är det frottéhanddukar och kökshanddukar som är producerad i ekologisk bomull. Ett skäl till den låga andelen att tillgången på ekologisk bomull är begränsad och att det vid den senaste upphandlingen av cirkulationstextiler inte inkom anbud med ekologiskt certifierad bomull i samma utsträckning som tidigare.

För att fortsätta arbetet med hållbara textilier har en samverkansgrupp bildats mellan olika enheter i Västra Götalandsregionen.

Vid senaste upphandlingen av cirkulationstextilier ställdes krav på att endast polyester i trikån ska färgas in. Detta gör att trikån får en melerad ton så att fläckar som inte går bort vid tvätt syns mindre varför också kassation minskar och leder därmed till kostnadsbesparing och förlängd livslängd. Även förbrukning av kemikalier minskar vid infärgningsprocessen. Tvätteriet har en textilstock av fodermaterial som sammanlagt väger ca 45 ton. Genom att ställa krav på annan infärgningsmetod finns potential att kraftigt reducera mängder kemikalier i produktionsledet. Enligt en uppskattning från Koncerninköp reducering av kemikalieanvändningen för dessa plagg med uppemot 90 procent

Vid nämnda upphandling infördes också krav för en blus/klänning i kombinationen lyocell och bomull. Lyocell är en förnybar fiber som tillverkas från skogsråvara. Denna blus/klänning används nu av Regionservice personal.

Kemikalieförbrukningen minskar också genom att funktionstäckan i återvunnen polyester kan komma att ersätta den konventionell fleecfilt, täcke och påslakan. Användning av återvunnen fiber reducerar behovet av kemikalier som används vid nytillverkning. Funktionstäckan kommer testas inom sjukvården och i återkommande tvättyckler under 2021 för att utreda/säkerställa funktionskraav.

6. Lek och pedagogiskt material (trend: +)

Målet för området lek och pedagogiskt material är att öka andelen lek/pedagogiskt material med säkerställt höga kemikaliekrav. Som indikator används: Fördelning i procent av antal avropade artiklar inom avtalsortiment för leksaker klassade som gröna, gula, röda respektive grå.

Redan under 2017 uppfyllde samtliga inköpta produkter grön nivå, beroende på att VGR är anslutet till SKR:s ramavtal. I detta avtal ställs numera som grundkrav att upphandlingsmyndighetens krav ska vara uppfyllda.

Som stöd för verksamheterna finns också vägledningsmaterial för att rensa ut leksaker som klassas som röda.

7. Kemiska produkter

Målet för området är att minska användningen av kemiska produkter (blandningar) och enskilda kemikalier som innehåller eller utgörs av miljö- och hälsofarliga ämnen. I andra hand är målet att minska exponeringen för personal och patienter.

Nyckeltal: Antal produkter som innehåller eller utgörs av ämnen upptagna på Chemsecs SIN-lista¹ ("Substitute It Now"). Som referensvärde anges det totala antalet registrerade produkter (ID) i kemikaliehanteringssystemet Klara.

Utrensning av onödiga kemikalier och kemiska produkter ur regionens verksamheter har fortsatt under året. En del förvaltningar som legat efter i detta arbete har nu kommit igång med utrensning och registrering av kemikalier i KLARA-systemet.

Med hjälp av KLARA-systemet har förvaltningarna identifierat kemiska produkter som innehåller s.k. SIN-ämnen och arbete pågår med att finna ersättningsprodukter där detta är möjligt.

---

¹ Se www.sinlist.org

VGR har anslutit sig till SKRs Järnvaruavtal med leverantören Ahlsells varifrån förvaltningarna nu avropar drift och underhållskemikalier. Ett samarbetsprojekt med andra regioner har initierats med mål att identifiera prioriterade produkter för att undvika att vi köper in parallella produkter och därmed minska administrationen med att hålla säkerhetsdatablad och riskbedömningar aktuella. I detta projekt ska också hälso- och miljöaspekterna på produkterna beaktas.

Fler förvaltningar har kommit igång med riskbedömningar av deras kemikaliehantering med hjälp av Hälsan & Arbetslivets arbetsmiljöingenjörer. Hälsan & Arbetslivet har under året haft kurser för chefer och medarbetare i kemisk riskbedömning.

Under året har VGR arbetat intensivt tillsammans med Inköp och Vårdhygien för att tillgodose tillgång på desinfektionsmedel och att dessa medel samtidigt ska vara säkra för hälsa och miljö. Detta har varit en utmaning detta pandemiår då det internationellt har uppstått svår brist på desinfektionsmedel. En ny upphandling av desinfektionsmedel och hudvårdsmedel har kunnat komma igång och tilldelning sker 2021.